

Výskyt a šíření HIV/AIDS v ČR v roce 2008

The prevalence and spread of HIV/AIDS in the Czech Republic in 2008

Marek Malý, Vratislav Němeček, Hana Zákoucká

Souhrn • Summary

V r. 2008 bylo v České republice nově diagnostikováno 148 případů infekce HIV u občanů ČR a cizinců s dlouhodobým pobytem, což představuje meziroční nárůst o 22,3 %. Roční počet nově zjištěných onemocnění AIDS (29) byl nejvyšší v historii. K 31. 12. 2008 bylo v ČR registrováno celkem 1187 HIV pozitivních případů, u 269 z nich se plně rozvinulo onemocnění AIDS. Z nemocných s AIDS zemřelo 147 osob (54,6 %), dalších 51 osob s HIV infekcí zemřelo z jiné příčiny ve stádiu asymptomatickém či symptomatickém non-AIDS. V důsledku vyššího výskytu nových případů a díky antiretrovirové léčbě se strmě zvyšují počty osob žijících v ČR s HIV/AIDS.

Nejčastějším způsobem přenosu HIV v ČR je dlouhodobě sexuální přenos (přes 86 % všech diagnostikovaných případů infekce HIV). Nejvíce exponovanou populační skupinou zůstávají v ČR muži mající sex s muži (představují kumulativně 56,7 % všech zjištěných případů; v r.2008 byl jejich podíl na nově diagnostikovaných případech infekce HIV 62,2 %). V této skupině byl rovněž zaznamenán výrazný nárůst výskytu dalších sexuálně přenosných nemocí, zejména syfilis. Zastoupení heterosexuálně přenášených infekcí v souhrnných datech činí 31,1 %, v datech za rok 2008 30,4 %. Přenos prostřednictvím injekčního užívání drog byl v roce 2008 jako nejpravděpodobnější uveden u 5,4 % případů. Podíl infikovaných žen byl v r. 2008 nejnižší za poslední roky, a to 18,2 %. I když se ČR i nadále řadí k zemím s nízkým výskytem HIV/AIDS, vzestupný trend výskytu nových případů v posledních 6 letech i zvyšování prevalence jsou jednoznačně patrné a vyžadují pozornost veřejného zdravotnictví.

In the Czech Republic, 148 newly diagnosed HIV cases were reported in Czech citizens and foreign residents in 2008, which represents an annual increase of 22.3%. The annual incidence of 29 AIDS cases was the highest in history. In the Czech Republic, a total of 1187 HIV positive cases had been reported by December 31, 2008 and 269 cases of this number had developed full-blown AIDS. As many as 147 (54.6%) of patients with AIDS died and 51 other HIV positives died of other causes at asymptomatic to symptomatic non-AIDS stages. Owing to a higher incidence of newly diagnosed HIV cases and thanks to antiretroviral therapy, the numbers of persons living with HIV/AIDS are rising sharply in the Czech Republic.

In the Czech Republic, the most frequent route of HIV transmission has long been sexual (in more than 86% of all diagnosed HIV cases). The most exposed population group are men having sex with men who account for 56.7% of cumulative HIV cases and for 62.2% of HIV cases newly diagnosed in 2008. They also show a considerable increase in the incidence of other sexually transmitted diseases, particularly of syphilis. Heterosexual HIV transmission has been reported in 31.1% of cumulative HIV cases and in 30.4% of HIV cases newly diagnosed in 2008. Intravenous drug use was likely to be the route of transmission in 5.4% of HIV cases in 2008. The proportion of HIV-positive women in 2008, i.e. 18.2%, was the lowest in the last years. Although the Czech Republic continues to be a low-level HIV/AIDS epidemic country, the upward trend in newly diagnosed HIV cases and in the HIV/AIDS prevalence is clearly obvious in the last six years and remains a public health concern.

Zprávy EM (SZÚ, Praha) 2009; 18(10–11): 332–338.

Klíčová slova: AIDS, HIV, surveillance, pohlavně přenosné nákazy, muži mající sex s muži
Keywords: AIDS, HIV, surveillance, STD, men having sex with men

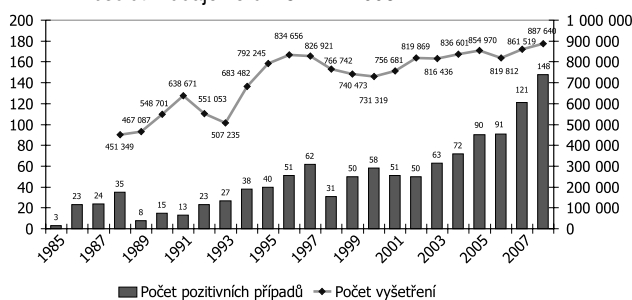
V roce 2008 bylo v České republice provedeno celkem **887640 vyšetření na přítomnost infekce HIV** u občanů České republiky a rezidentů (tj. osob jiné než české národnosti, které mají v ČR dlouhodobý pobyt a jsou zde zdravotně pojištěné), což je asi o 3 % více než v předchozím roce.

Zachyceno bylo **148 nových případů infekce HIV**, tedy o 27 (tj. o 22,3 %) více než v předchozím roce. Jde

již o šestý rok v řadě, v němž počet nových případů zachycených v jednom kalendářním roce převýšil hodnoty ze všech předchozích let od počátku sledování v roce 1985 (**graf 1**). Přitom před šesti roky, v roce 2002, bylo zaznamenáno 50 nových případů. Rok 2008 tudíž představuje oproti tomu téměř trojnásobné zvýšení.

Z uvedených 148 nových případů v roce 2008 bylo 109 českých občanů a 39 rezidentů, kteří tak představují více než čtvrtinu nově zjištěných případů HIV. Plnou třetinu těchto rezidentů tvoří Ukrajinci (13), další pocházejí z Vietnamu (6), ze Slovenska (5), Polska (5), Moldavska (3), Ruska (2) a v jednotlivých případech z několika zemí subsaharské Afriky (5). Minimálně u 15 českých občanů jsou rovněž indicie, že k nákaze mohlo dojít v ci-

Graf 1: Počet vyšetření a počet HIV+ V ČR v jednotlivých letech (jen občané ČR a cizinci s trvalým pobytem)
Absolutní údaje ke dni 31. 12. 2008

zině či při styku s cizincem. Mezi nově diagnostikovanými bylo 121 mužů a 27 (18,2 %) žen. Více než polovina (15) jsou rezidentky.

Rozložení případů infekce HIV nově zachycených v roce 2008 podle pravděpodobného způsobu přenosu charakterizuje **tabulka 1**. Naprosto převažoval přenos sexuální cestou. Homosexuální/bisexuální muži (88 mužů a 4 další, kteří byli zároveň injekčními uživateli drog) tvoří přes 64 % ze 148 případů. Ve 30 % případů se jedná o heterosexuálně přenesenou infekci, v 5 % případů se jako pravděpodobný jeví přenos při injikování drogy. Injekční užívání drog bylo rovněž zaznamenáno v anamnéze 4 výše zmíněných homosexuálních mužů a 2 žen s heterosexuálně přenesenou infekcí. U mužů jasně převažoval homosexuální styk jako způsob přenosu (88 ze 121 mužů, tj. 72,7 %), u žen převažoval heterosexuální styk (25 z 27 žen, tj. 92,6 %).

Další sexuálně přenosná nemoc byla v anamnéze zaznamenána u celkem u 43 mužů (z toho 41 mužů majících sex s muži) a 1 ženy, což dohromady představuje

Tabulka 1: Rozložení nových případů HIV u obyvatel ČR a rezidentů v r. 2008 podle způsobu přenosu a pohlaví

způsob přenosu	muži	ženy	celkem
homosexuální/bisexuální	88 (59,5 %)	0 (0,0 %)	88 (59,5 %)
heterosexuální	20 (13,5 %)	25 (16,9 %)	45 (30,4 %)
injekční užívání drog (IUD)	7 (4,7 %)	1 (1,7 %)	8 (5,4 %)
homosexuální/bisexuální+IUD	4 (2,7 %)	0 (0,0 %)	4 (2,7 %)
nezjištěný/neznamý	2 (1,3 %)	1 (0,7 %)	3 (2,0 %)
celkem	121 (81,7 %)	27 (18,3 %)	148 (100,0 %)

(Procenta vyjadřují podíl dané kategorie z celkového počtu případů.)

varujících 29,7 % z nových HIV pozitivních případů v roce 2008. Jednalo se 33x o syfilis, 5x o kapavku, 3x o syfilis i kapavku dohromady a 2x o jinou sexuálně přenosnou nemoc. Z celkem 36 případů syfilis bylo 26 aktuálně neléčených.

Průměrný věk nových případů byl u mužů 34 let, u žen 30 let, ovšem věkové rozpětí je široké. Nejmladšímu diagnostikovanému muži bylo 19,5 roku, ženě 15,5 roku, nejstaršímu muži bylo 56 let, ženě 51 let. Ve věku do 30 let bylo 38,8 % mužů a 55,6 % žen.

Geografické rozložení případů HIV infekce nově zjištěných v r. 2008 podle okresu a kraje bydliště v době první laboratorní diagnózy uvádí v absolutních číslech

Tabulka 2: Nové případy HIV infekce v ČR podle regionu, způsobu přenosu a pohlaví (jen občané ČR a cizinci s trvalým pobytem)
Údaje za leden–prosinec 2008

KRAJ / OKRES*	ZPŮSOB PŘENOSU A POHLAVÍ								CELKEM		
	HO	ID	IH	TR	HT	MD	NO	NE	celkem	muži	ženy
Hl. m. Praha	38M	3M	2M	0	3M 4Ž	0	0	1M 1Ž	52	47M	5Ž
Středočeský kraj	8M	1M	2M	0	5M 6Ž	0	0	0	22	16M	6Ž
Beroun	1M	1M	0	0	1M 1Ž	0	0	0	4	3M	1Ž
Kladno	0	0	0	0	1Ž	0	0	0	1		1Ž
Kolín	1M	0	0	0	1M 1Ž	0	0	0	3	2M	1Ž
Mělník	0	0	0	0	1M 1Ž	0	0	0	2	1M	1Ž
Mladá Boleslav	2M	0	0	0	1M 2Ž	0	0	0	5	3M	2Ž
Nymburk	1M	0	1M	0	0	0	0	0	2	2M	
Praha-východ	1M	0	1M	0	0	0	0	0	2	2M	
Praha-západ	1M	0	0	0	0	0	0	0	1	1M	
Příbram	1M	0	0	0	1M	0	0	0	2	2M	
Jihočeský kraj	3M	0	0	0	1M	0	0	0	4	4M	
České Budějovice	2M	0	0	0	1M	0	0	0	3	3M	
Písek	1M	0	0	0	0	0	0	0	1	1M	
Plzeňský kraj	1M	1M	0	0	2M 3Ž	0	0	0	7	4M	3Ž
Klatovy	0	0	0	0	1M 1Ž	0	0	0	2	1M	1Ž
Plzeň-město	1M	0	0	0	1Ž	0	0	0	2	1M	1Ž

Pokračování tabulky str. 334

KRAJ / OKRES*	ZPŮSOB PŘENOSU A POHLAVÍ								CELKEM		
	HO	ID	IH	TR	HT	MD	NO	NE	celkem	muži	ženy
Plzeň-sever	0	0	0	0	1M	0	0	0	1	1M	
Rokycany	0	1M	0	0	0	0	0	0	1	1M	
Tachov	0	0	0	0	1Ž	0	0	0	1		1Ž
Karlovarský kraj	2M	0	0	0	1M 1Ž	0	0	0	4	3M	1Ž
Cheb	1M	0	0	0	1M	0	0	0	2	2M	
Karlovy Vary	0	0	0	0	1Ž	0	0	0	1		1Ž
Sokolov	1M	0	0	0	0	0	0	0	1	1M	
Ústecký kraj	7M	0	0	0	1Ž	0	0	0	8	7M	1Ž
Děčín	1M	0	0	0	0	0	0	0	1	1M	
Chomutov	1M	0	0	0	1Ž	0	0	0	2	1M	1Ž
Litoměřice	1M	0	0	0	0	0	0	0	1	1M	
Most	1M	0	0	0	0	0	0	0	1	1M	
Teplice	1M	0	0	0	0	0	0	0	1	1M	
Ústí nad Labem	2M	0	0	0	0	0	0	0	2	2M	
Liberecký kraj	1M	0	0	0	2Ž	0	0	0	3	1M	2Ž
Jablonec nad Nisou	0	0	0	0	1Ž	0	0	0	1		1Ž
Liberec	0	0	0	0	1Ž	0	0	0	1		1Ž
Semily	1M	0	0	0	0	0	0	0	1	1M	
Královéhradecký kraj	2M	0	0	0	1M 1Ž	0	0	0	4	3M	1Ž
Náchod	1M	0	0	0	1M 1Ž	0	0	0	3	2M	1Ž
Trutnov	1M	0	0	0	0	0	0	0	1	1M	
Pardubický kraj	0	0	0	0	0	0	0	1M	1	1M	
Pardubice	0	0	0	0	0	0	0	1M	1	1M	
Kraj Vysočina	0	0	0	0	1Ž	0	0	0	1		1Ž
Pelhřimov	0	0	0	0	1Ž	0	0	0	1		1Ž
Jihomoravský kraj	8M	2M 1Ž	0	0	3M 1Ž	0	0	0	15	13M	2Ž
Blansko	0	0	0	0	1Ž	0	0	0	1		1Ž
Brno-město	6M	1M	0	0	2M	0	0	0	9	9M	
Hodonín	1M	0	0	0	0	0	0	0	1	1M	
Vyškov	1M	1M	0	0	1M	0	0	0	3	3M	
Znojmo	0	1Ž	0	0	0	0	0	0	1		1Ž
Olomoucký kraj	3M	0	0	0	2Ž	0	0	0	5	3M	2Ž
Jeseník	1M	0	0	0	0	0	0	0	1	1M	
Olomouc	0	0	0	0	1Ž	0	0	0	1		1Ž
Přerov	2M	0	0	0	0	0	0	0	2	2M	
Šumperk	0	0	0	0	1Ž	0	0	0	1		1Ž
Zlínský kraj	5M	0	0	0	0	0	0	0	5	5M	
Kroměříž	1M	0	0	0	0	0	0	0	1	1M	
Zlín	4M	0	0	0	0	0	0	0	4	4M	
Moravskoslezský kraj	10M	0	0	0	4M 3Ž	0	0	0	17	14M	3Ž
okres neznámý	1M	0	0	0	0	0	0	0	1	1M	
Bruntál	1M	0	0	0	0	0	0	0	1	1M	
Frydek-Místek	1M	0	0	0	1Ž	0	0	0	2	1M	1Ž
Karviná	2M	0	0	0	1M 1Ž	0	0	0	4	3M	1Ž
Opava	1M	0	0	0	1M	0	0	0	2	2M	
Ostrava-město	4M	0	0	0	2M 1Ž	0	0	0	7	6M	1Ž
CELKEM	88M	7M 1Ž	4M	0	20M 25Ž	0	0	2M 1Ž	148	121M	27Ž

VYSVĚTLIVKY: Pohlaví: M – muž, Ž – žena. Způsob přenosu: HO – homosexuální/bisexuální; ID – injekční uživatelé drog; IH – injekční uživatelé drog + homo/bisex.; TR – příjemci krve a krevních přípravků; HT – heterosexuální; MD – z matky na dítě; NO – nozokomiální; NE – nezjištěný/jiný. Kraj/okres: trvalé či přechodné bydliště v době prvního záchytu HIV/AIDS. * Uváděny jsou jen okresy, v nichž byly v roce 2008 identifikovány nové případy HIV/AIDS.

tabulka 2. Přesně polovina případů připadá na Prahu a Středočeský kraj. Z pohledu relativního ukazatele byl vyšší výskyt nových případů (nad 10 na 1 milion obyvatel) zaznamenán ještě v Moravskoslezském, Jihomoravském, Karlovarském a Plzeňském kraji.

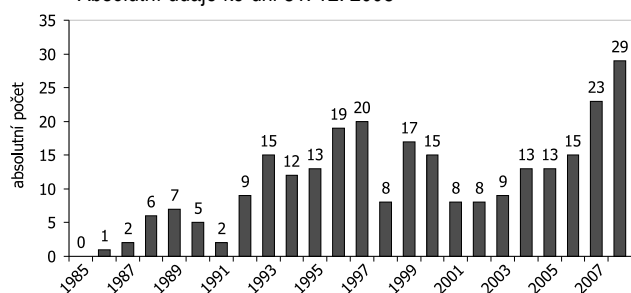
V r. 2008 bylo nově diagnostikováno onemocnění AIDS u 29 osob, přitom u 16 (55,2 %) z nich již při první diagnóze infekce HIV. U těchto případů pozdního zachytu HIV se vyskytovaly především klinické diagnózy pneumocystové pneumonie (6 případů), tuberkulózy plic (3), kandidózy jícnu (2) a kryptosporidiózy (2). U zbývajících 13 nemocných s nově rozvinutým AIDS byla HIV pozitivita zjištěna převážně v rozmezí let 1997–2007 a ve dvou případech už v roce 1986. Uvedený počet nových případů AIDS je nejvyšší zaznamenaný v jednom roce v celé historii sledování výskytu HIV/AIDS v České republice (**graf 2**). Nárůst počtu případů AIDS v 90. letech minulého století se zastavil pravděpodobně v souvislosti se zavedením účinné antiretrovirové terapie, která je v ČR dostupná pro všechny pojištěné HIV infikované osoby a která významně prodlužuje dobu od infekce HIV k rozvoji klinických příznaků onemocnění AIDS i délku přežívání nemocných s AIDS. V posledních pěti letech však pozorujeme nový nárůst případů AIDS. Ten nepochybně souvisí se strmě stoupajícím počtem osob žijících v ČR s infekcí HIV a onemocněním AIDS, který dokládá **graf 3**. Souvisí ale také s nízkou adhezencí některých nemocných k léčbě a s pozdními zachyty infekce u části infikovaných. Rostoucí počet zachycených případů přináší zvyšování nákladů potřebných na léčbu těchto nemocných.

Zmíněných 16 nemocných, kteří měli v roce 2008 AIDS již při první diagnóze HIV pozitivitu, tvoří 10,8 % nových případů z r. 2008. Další 14 (9,5 %) případů bylo zachyceno ve stádiu symptomatického non-AIDS. To je doklad faktu, že nezanedbatelná část případů HIV (v r. 2008 jedna pětina) je zjištěna pozdě a má již při zachytu klinické příznaky. Je to jednak proto, že pacienti nepřijdou na vyšetření (mj. ze sociálních důvodů), jednak proto, že část lékařů stále u svých pacientů na možnost infekce HIV nepomýšlí. Na druhé straně je příznivé, že tři pětiny (tedy většina) případů infekce HIV byly diagnostikovány v asymptomatickém stádiu (91 osob; tj. 61,5 %) a necelá jedna pětina případů (27 osob; 18,2 %) dokonce ve stádiu akutní infekce (což je žádoucí jak z terapeutického, tak epidemiologického hlediska).

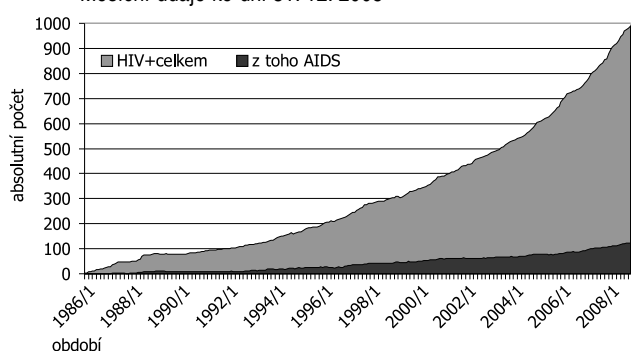
V roce 2008 zemřelo 9 nemocných s AIDS. Další 6 HIV pozitivních osob zemřelo z jiné příčiny, např. pro selhání jater či ledvin, předávkování drogami, sebepoškození.

Kumulativně bylo v ČR za celé období sledování 1. 10. 1985–31. 12. 2008 registrováno 1187 případů HIV/AIDS. (V tomto čísle již nejsou zahrnuty 3 případy z let 2006 a 2007 zjištěné na základě anonymního vyšetření, které se po provedeném šetření ukázaly jako duplicitní). Podrobné rozložení všech případů podle jednotlivých krajů a způsobu přenosu uvádí v absolutních počtech **tabulka 3**, relativní výskyt v jednotlivých krajích v přepočtu na milion obyvatel charakterizuje **graf 4**.

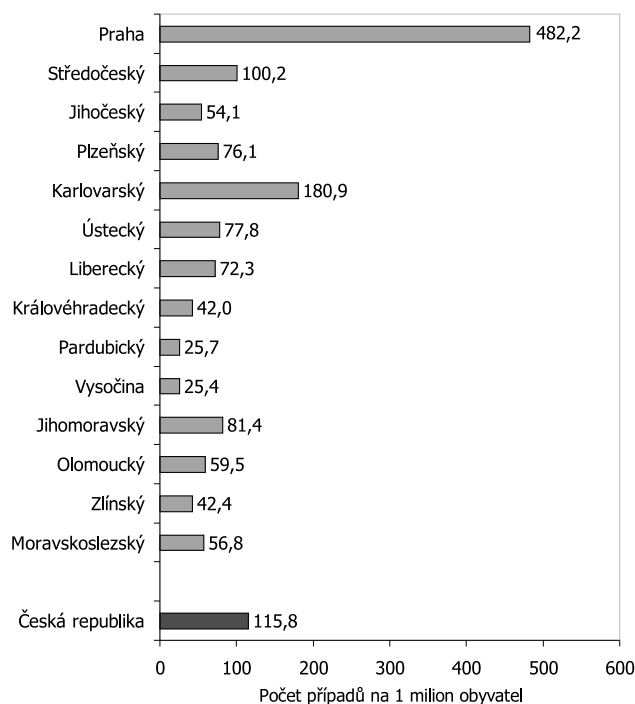
Graf 2: Nové případy onemocnění AIDS v ČR v jednotlivých letech
(jen občané ČR a cizinci s trvalým pobytem)
Absolutní údaje ke dni 31. 12. 2008

Graf 3: Osoby žijící s HIV/AIDS v ČR
(jen občané ČR a cizinci s trvalým pobytem)
Měsíční údaje ke dni 31. 12. 2008

Graf 4: Rozdělení HIV pozitivních případů v ČR podle kraje bydliště v době první diagnózy HIV
(jen občané ČR a cizinci s trvalým pobytem)
Kumulativní údaje ke dni 31. 12. 2008

Tabulka 3: Případy HIV infekce v ČR podle kraje, způsobu přenosu a pohlaví (jen občané ČR a cizinci s trvalým pobytem),
Kumulativní údaje ke dni 31. 12. 2008

KRAJ	ZPŮSOB PŘENOSU A POHLAVÍ								CELKEM		
	HO	ID	IH	TR	HT	MD	NO	NE	celkem	muži	ženy
Hl. m. Praha	377M	19M 4Ž	10M	15M 3Ž	50M 68Ž	2M 1Ž	0	17M 4Ž	570	490M	80Ž
Středočeský kraj	64M	6M 1Ž	5M	3M	14M 20Ž	0	0	3M	116	95M	21Ž
Jihočeský kraj	13M	2M	0	4M	5M 10Ž	0	0	0	34	24M	10Ž
Plzeňský kraj	14M	5M 3Ž	0	0	8M 10Ž	0	2Ž	0	42	27M	15Ž
Karlovarský kraj	15M	1M 2Ž	0	1M	9M 22Ž	0	0	4M 1Ž	55	30M	25Ž
Ústecký kraj	31M	2M 3Ž	3M	1M	11M 12Ž	0	0	1M	64	49M	15Ž
Liberecký kraj	7M	3M 2Ž	0	0	8M 9Ž	1Ž	0	1Ž	31	18M	13Ž
Královéhradecký kraj	12M	0	0	0	4M 7Ž	0	0	0	23	16M	7Ž
Pardubický kraj	6M	0	0	0	1M 4Ž	0	0	2M	13	9M	4Ž
Kraj Vysočina	8M	1M	0	0	4Ž	0	0	0	13	9M	4Ž
Jihomoravský kraj	37M	4M 1Ž	2M	2M	22M 18Ž	0	0	5M 1Ž	92	72M	20Ž
Olomoucký kraj	23M	0	0	0	2M 10Ž	0	0	1M 2Ž	38	26M	12Ž
Zlínský kraj	15M	0	0	0	2M 5Ž	0	0	3M	25	20M	5Ž
Moravskoslezský kraj	30M	1M	1M	2M	18M 16Ž	0	0	3M	71	55M	16Ž
CELKEM	652M	44M 16Ž	21M	28M 3Ž	154M 215Ž	2M 2Ž	2Ž	39M 9Ž	1187	940M	247Ž

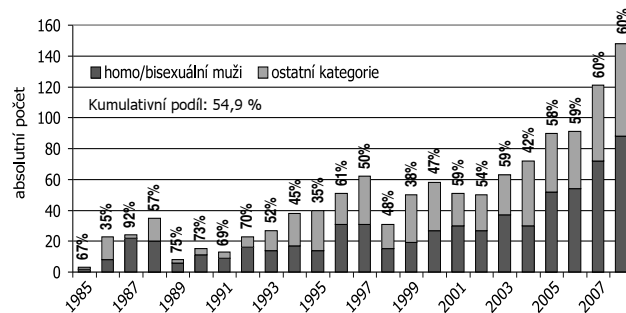
VYSVĚTLIVKY: Pohlaví: M – muž, Ž – žena. Způsob přenosu: HO – homosexuální/bisexuální; ID – injekční uživatelé drog; IH – injekční uživatelé drog + homo/bisex.; TR – příjemci krve a krevních přípravků; HT – heterosexuální; MD – z matky na dítě; NO – nozokomiální; NE – nezjištěný/jiný. Kraj: trvalé či přechodné bydliště v době prvního záchytu HIV/AIDS.

Případy jsou zařazovány do krajů podle místa bydliště v době první diagnózy HIV, zařazení tudíž nemusí korespondovat s aktuálním bydlištěm. Nejvíce případů se jednoznačně koncentruje v Praze. Z pohledu relativních údajů je na druhém místě Karlovarský kraj, což nepochybně souvisí s jeho příhraniční polohou. Vyšší výskyt je dále zaznamenáván v krajích v okolí největších měst, tedy Středočeském a Jihomoravském. Nejméně zasaženy jsou kraje Zlínský, Královéhradecký, a zejména Pardubický a Vysočina. Necelých 15 % procent mezi všemi případy tvoří rezidenti, kteří nejčastěji pocházejí z Ukrajiny (50 osob), Vietnamu (25) a Slovenska (21).

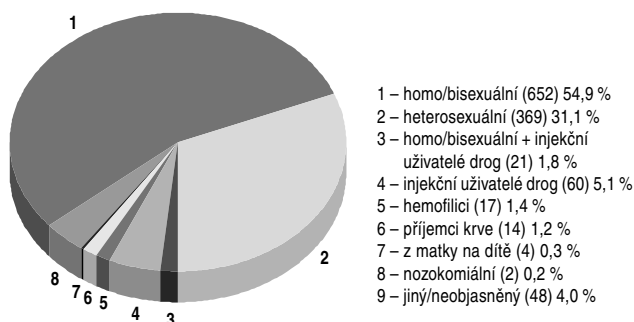
Nejčastějším způsobem přenosu HIV/AIDS je v ČR dlouhodobě sexuální styk (graf 5) s 86 % ze všech zaznamenaných případů. Převažuje homosexuální/bisexuální styk, který byl zaznamenán kumulativně u 54,9 % HIV infekcí zjištěných v ČR. Homosexuálně přenesené

infekce tvořily v prvních letech sledování zpravidla více než dvě třetiny nově zjištěných případů, v období let 1994–2000 jejich podíl klesl pod polovinu, poté opět stoupl a dosahuje zhruba 60 % (graf 6). Další 1–3 % přidávají v posledních letech homosexuální muži, kteří byli

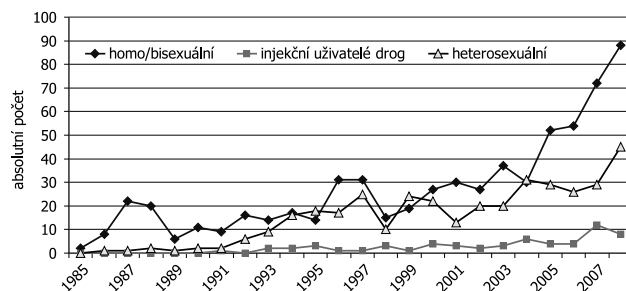
Graf 6: HIV+ podle způsobu přenosu v ČR
Podíl homo/bisexuálního přenosu v jednotlivých letech (jen občané ČR a cizinci s trvalým pobytem)
Údaje ke dni 31. 12. 2008

Graf 5: Rozdělení HIV pozitivních případů v ČR podle způsobu přenosu
(jen občané ČR a cizinci s trvalým pobytem)
Kumulativní údaje ke dni 31. 12. 2008

Graf 7: Vybrané kategorie přenosu HIV v ČR podle roku diagnózy
(jen občané ČR a cizinci s trvalým pobytem)
Absolutní údaje ke dni 31. 12. 2008

zároveň injekčními uživateli drog. Kumulativně představuje tato skupina 1,8 % případů. K přenosu HIV infekce heterosexuálním stykem došlo v 31,1 % případů, injekční uživatelé drog tvoří 5,1 % případů. Trendy ve vývoji absolutních počtů zachycených případů pro tři hlavní způsoby přenosu zobrazuje **graf 7**.

V celém průběhu sledování bylo diagnostikováno onemocnění AIDS u 269 osob (22,7 %), z nichž již více než polovina zemřela (147 nemocných; 54,6 %). Dalších celkově 51 HIV pozitivních osob zemřelo z jiné příčiny ve stádiu asymptomatickém či symptomatickém non-AIDS.

Dále jsou údaje analyzovány z pohledu důvodu provedeného vyšetření HIV protilátek. Velkou část provedených testů dlouhodobě tvoří povinné testování krevních vzorků dárců krve. V r. 2008 to bylo 545 494 testů, což

je 61,5 % všech provedených testů, a byl tak odhalen 1 HIV pozitivní krevní dárcem-muž (**graf 8**). K přenosu HIV infekce na potenciální příjemce nemohlo dojít, neboť krev nebyla použita.

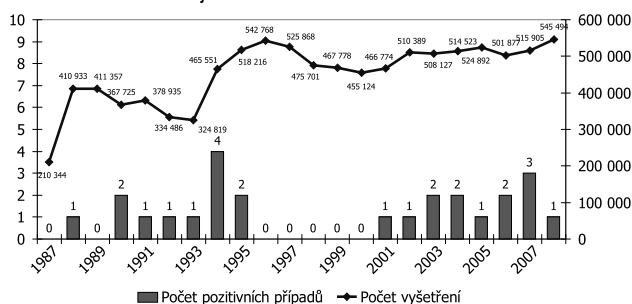
Z celkového kumulativního počtu 1187 HIV pozitivních bylo 247 žen, což je 20,8 %. Rutinní testování gravidních žen v roce 2008 odhalilo 4 nové případy HIV infekce na základě 144 809 provedených testů (16,3 % všech provedených testů) (**graf 9**), 2 z těchto žen byly rezidentky. V roce 2008 se narodilo HIV pozitivním ženám celkem 11 dětí, přičemž 7 z těchto žen v době otěhotnění již vědělo o své HIV pozitivitě. Mezi 11 matkami jsou 4 rezidentky z Ukrajiny a 1 cizinka z Irska. U žádného z novorozenců nebyl zatím prokázán přenos HIV, avšak konečné rozhodnutí o jejich HIV negativitě bude možno učinit, až dosáhnou věku 18 měsíců. V roce 2008 došlo u HIV pozitivních žen k 1 spontánním potratu a 1 umělému přerušení těhotenství. Celkově byly ke konci roku 2008 známy údaje o 122 těhotenstvích HIV pozitivních žen, z nichž dvě v té době probíhala. V 59 případech byla HIV infekce zjištěna při rutinním testování gravidních žen. Z uvedených těhotenství se narodilo 93 dětí při 91 porodech (2x dvojčata), 3 z nich jsou pozitivní, 67 negativních a u 23 nebyl HIV status dosud uzavřen. Čtvrté evidované HIV pozitivní dítě se narodilo před zjištěním HIV positivity matky a bylo zachyceno ve věku 4 let. Celkem 29 těhotenství skončilo umělým či spontánním přerušením.

Z důvodu klinických příznaků bylo indikováno celkem 84 282 vyšetření, při nichž bylo zjištěno 78 nových případů HIV infekce (52,7 % všech nových případů). Přitom 22 z těchto případů bylo vyšetřeno v souvislosti s dermatovenerologickou diagnózou. Další důležité okruhy vyšetření představují preventivní vyšetření (4 pozitivní z 78 500 vyšetření), kontakty pozitivních případů (10 pozitivních ze 160 vyšetření) a osoby ve zvýšeném riziku HIV (2 pozitivní z 10 382 vyšetření).

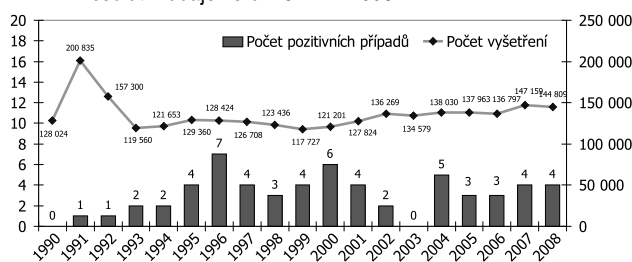
Počet vyšetření HIV provedených v r. 2008 na vlastní žádost dosáhl 15 617 a bylo zachyceno 49 pozitivních osob (což představuje 33,1 % všech nových případů v r. 2008) (**graf 10**). Z 10 012 osob vyšetřených na vlastní žádost s udáním osobních dat bylo diagnostikováno 32 HIV pozitivních případů. Mezi 5605 osobami vyšetřenými anonymně bylo diagnostikováno 17 HIV pozitivních případů. Relativně vysoký počet zachycených nových případů při vyšetření na vlastní žádost zhruba odpovídá situaci z roku 2007, ale je výrazně vyšší v porovnání předchozími roky. Podstatná část nových případů HIV infekce je tedy zjištěna u osob, které jsou si zřejmě do určité míry vědomy svého rizikového chování, nicméně místo prevence volí cestu následného HIV testu. Pro ilustraci uvedme, že v roce 2008 byl jako HIV pozitivní diagnostikován muž, který měl v průběhu předchozích 11 let celkem 9 negativních testů. Několik jedinců mezi nově zachycenými přiznává vědomý nechráněný styk s HIV pozitivními partnery.

Odděleně od výše komentovaných údajů o občanech ČR a rezidentech je vedena statistika vyšetřovaných a HIV pozitivních cizinců s krátkodobým pobytem v ČR.

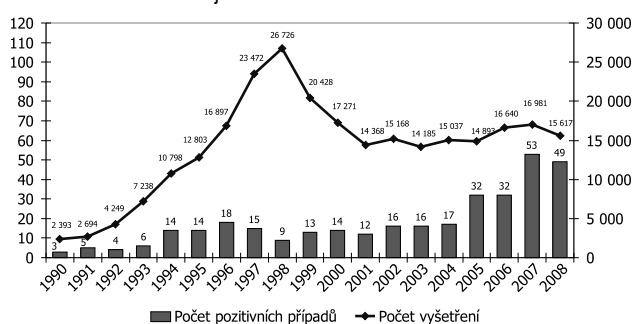
Graf 8: Testování krevních vzorků v transfuzní službě v jednotlivých letech
(jen občané ČR a cizinci s trvalým pobytem)
Absolutní údaje 1. 7. 1987–31. 12. 2008

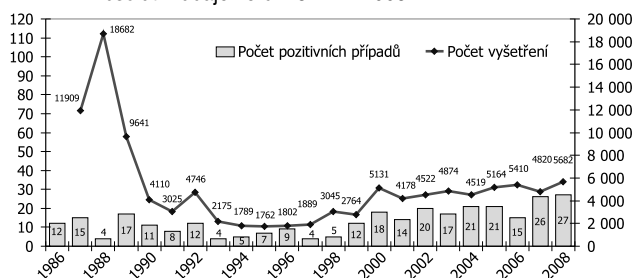
Graf 9: Rutinní testování HIV u gravidních žen v jednotlivých letech
(jen občané ČR a cizinci s trvalým pobytem)
Absolutní údaje ke dni 31. 12. 2008

Graf 10: Celkový počet vyšetření na vlastní žádost v jednotlivých letech
(jen občané ČR a cizinci s trvalým pobytem)
Absolutní údaje ke dni 31. 12. 2008

Graf 11: Počet vyšetření a počet HIV+ cizinců v jednotlivých letech v jednotlivých letech
Absolutní údaje ke dni 31. 12. 2008

Za celé období sledování bylo diagnostikováno 304 pozitivních cizinců, z toho 27 v roce 2008 (**graf 11**).

V prvních letech pocházeli cizinci téměř výhradně ze subsaharské Afriky, zatímco v posledním období převažují cizinci z evropských zemí, zejména z Ukrajiny (celkově 71 osob, tj. téměř čtvrtina všech cizinců). Mezi nově zachycenými případy infekce bylo 7 Ukrajinců, a dále občané Slovenska (3), Polska (2), Velké Británie (2), USA (2), Vietnamu (2) a po jednom z Albánie, Chorvatska, Itálie, Německa, Rumunska, Kuvajtu, Kamerunu, Nigérie, Salvadoru.

ZÁVĚR

V roce 2008 došlo v ČR meziročně k nárůstu nově diagnostikovaných případů infekce HIV o 22,3 % (148 HIV

pozitivních osob v r. 2008, 121 případů v r. 2007). Roční počet nově zjištěných onemocnění AIDS (29) byl nejvyšší v historii. Potvrdil se tak vzestupný trend pozorovaný od roku 2003. Nejčastějším způsobem přenosu HIV infekce v ČR je dlouhodobě sexuální styk a bylo tomu tak i v roce 2008. Nejvíce exponovanou populační skupinou zůstávají muži, kteří mají styk s muži, jichž bylo nově zachyceno 92 (z toho 4 byli rovněž injekční uživatelé drog). To je o 16 více než v roce 2007. U 41 z nich byla v anamnéze zjištěna jiná pohlavně přenosná choroba (především syfilis, a to převážně neléčená). Počet heterosexuálně přenášených infekcí se oproti předchozímu roku rovněž zvýšil (45 v roce 2008, 29 v roce 2007). Podíl HIV infikovaných žen je nejnižší za posledních 5 let (27 žen, tj. 18,2 % nových případů v roce 2008; z nich 4 byly v době zjištění HIV positivity gravidní). Kromě výše uvedených 4 mužů bylo identifikováno dalších 8 injekčních uživatelů drog, mezi nimi 1 žena. I když zůstáváme zemí s relativně nízkou hladinou epidemie HIV/AIDS, prevalence HIV jednoznačně roste, a proto je potřeba intenzivně rozvíjet edukační a preventivní úsilí.

RNDr. Marek Malý, CSc.

*Odbor vědeckých informací
a biostatistiky COČ v OPVZ, SZÚ*

RNDr. Vratislav Němeček, CSc.

MUDr. Hana Zákoucká

NRL pro AIDS

CLČ v OPVZ, SZÚ